

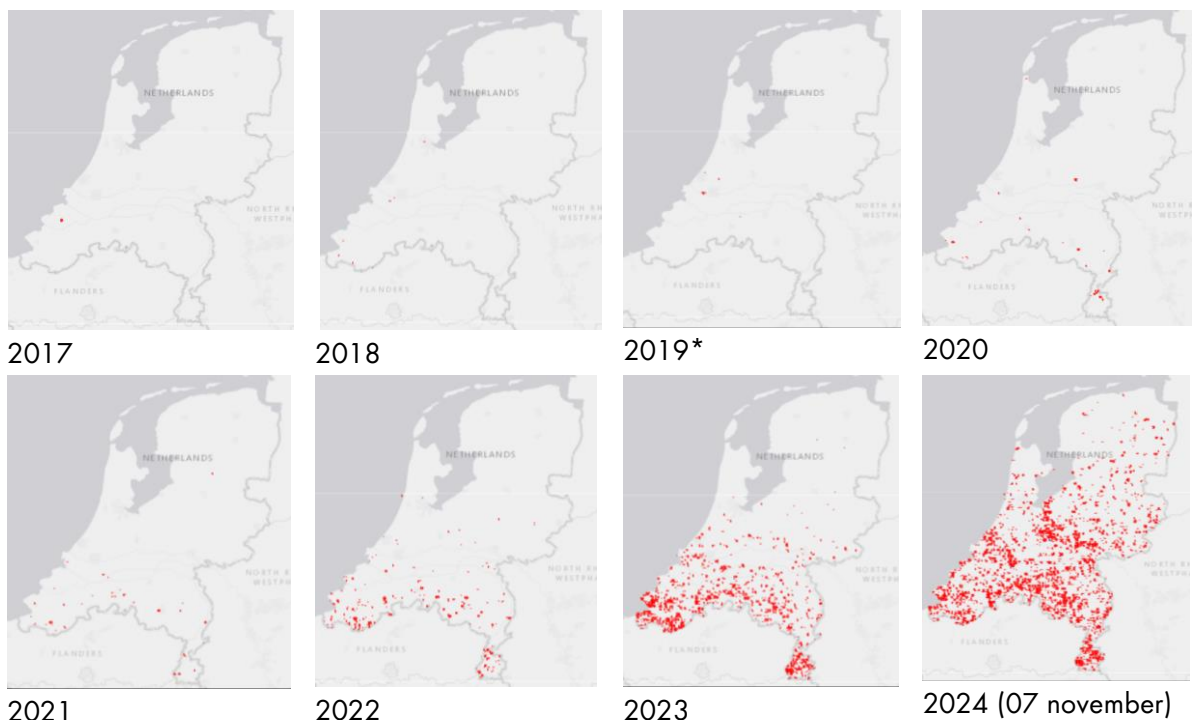
Achtergrondinformatie bestrijding Aziatische hoornaar in Noord-Brabant

In dit document wordt achtergrondinformatie gegeven op de [aanpak van de Aziatische Hoornaar](#) in de Provincie Noord-Brabant. Naast dit document is ook een Q&A online beschikbaar gesteld waarin antwoord wordt gegeven op de meest gestelde vragen ten aanzien van de bestrijding van de Aziatische hoornaar.

Problematiek

De Aziatische hoornaar is een hoornaarsoort die oorspronkelijk voorkomt in Zuidoost-Azië en niet van nature in Europa voorkomt. De soort werd in Europa voor het eerst gemeld 2004 in Frankrijk en is waarschijnlijk per ongeluk via handel in Europa geïntroduceerd.

De Aziatische hoornaar heeft zich in Nederland vanuit Vlaanderen gevestigd en is in 2017 voor het eerst waargenomen in de Provincie Zeeland. In 2019 is het eerste nest in Noord-Brabant gemeld. Sinds de eerste melding in 2017 heeft de Aziatische hoornaar zich, ondanks bestrijdingsinspanningen, snel uitgebreid in Nederland (zie figuur 1). Zowel het aantal nesten als het areaal breidt zich uit. Tot en met 2023 werden de meeste nesten gemeld in de zuidelijke provincies onder de grote rivieren (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg), maar in 2024 zien we ook een duidelijke toename in de andere provincies.

Figuur 1: Waarnemingen Aziatische hoornaar per km-hok in de periode 2017-2024 (t/m 7 november). *2019 is de eerste melding van Aziatische hoornaar in Noord-Brabant. Bron: waarneming.nl

De Aziatische hoornaar staat sinds 2016 op de Europese Unielijst voor invasieve exoten. Een invasieve exoot is een soort die hier niet van oorsprong voorkomt, zich snel kan uitbreiden en schade kan veroorzaken aan de (inheemse) biodiversiteit of mens. De werksters van de Aziatische hoornaar vangen vliegende insecten als voedsel voor de larven. Prooidieren bestaan voornamelijk uit honingbijen, maar ook uit wilde bijen, wespen, vliegen en andere vliesvleugeligen. De Aziatische hoornaar is een opportunist dat het voedsel kiest dat het meest voorhanden is. Ze zijn vaak te zien bij bijenkasten waar ze jagen op bijen. Vanuit imkers zijn dan ook grote zorgen over de gevolgen van de Aziatische hoornaar voor hun bijenvolken. [Slikboer & Zeegers, 2021]

Steekgevaar

Net als veel andere wespesoorten kunnen Aziatische hoornaars steken als ze zich bedreigd voelen. De steek van de Aziatische hoornaar kan pijnlijker zijn, maar is niet gevaarlijker dan die van andere soorten zoals de limonadewesp, tenzij de persoon een sterke overgevoeligheid heeft voor het gif. Het risico voor de gezondheid is groter wanneer de persoon meerdere keren wordt gestoken. Dit kan gebeuren wanneer Aziatische hoornaars hun nest willen verdedigen. Wanneer een nest hoornaars (zowel de Europese als de Aziatische) zich bedreigd voelen zullen zij gezamenlijk en agressief reageren. [Zeegers&Buesink 2024]

Grote zomernesten van de Aziatische hoornaar hangen doorgaans hoog in de boom waardoor de kans op een dergelijke situatie klein is. De voorjaarsnesten zijn kleiner, maar bevinden zich vaak wel op plekken waar men sneller in contact kan komen met het nest. Denk aan nestkastjes, heggen, schuurtjes en spouwmuren. De risico's van dergelijke nesten kunnen beperkt worden door bijvoorbeeld vóór het snoeien van de heg te kijken of er mogelijk een nest zit. Het kunnen herkennen van de Aziatische hoornaar is hierbij erg belangrijk. Voor meer informatie over de herkenning van Aziatische hoornaars en hun leefwijze verwijzen wij naar de websites van het [Kenniscentrum insecten EIS](#) en [de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit](#)

Juridische aspecten en rol Provincie

De Aziatische hoornaar staat sinds 2016 op de Europese Unielijst voor invasieve exoten vanwege de bedreiging die deze soort vormt voor (wilde) bestuivers. De Unielijst maakt onderdeel uit van de Europese Verordening No. 1143/2024 waarin soorten zijn opgenomen die een bedreiging vormen voor de biodiversiteit. Lidstaten zijn verplicht om maatregelen te treffen tegen deze soorten.

De noodzakelijke maatregelen zijn afhankelijk van het stadium waarin de introductie van een soort zich in een lidstaat bevindt

- Preventie: het voorkomen van introductie van nieuwe invasieve soorten

- Snelle uitroeiing: het snel verwijderen van invasieve exoten in een vroeg stadium van introductie (artikel 17 van de verordening)
- Beheersen: het beheersen van de bestaande gevestigde populatie en het indammen van verspreiding van wijdverspreide invasieve exoten (artikel 19)
- Ecosysteemherstel: het nemen van herstelmaatregelen daar waar ecosystemen zijn aangetast.

Vestiging van de soorten van de Unielijst in lidstaten moet voorkomen worden (preventie en snelle uitroeiing). Als de soort al is gevestigd in een lidstaat als hij op de lijst wordt geplaatst, dan moet de soort beheerst worden. Wanneer vestiging van een soort ondanks inspanningen niet voorkomen kan worden en volledige uitroeiing niet meer mogelijk wordt geacht, kan op verzoek van de lidstaat de status van de soort worden gewijzigd van 'vroeg stadium van invasie' (doel: snelle uitroeiing), naar 'gevestigd' (doel: beheersen).

Sinds 2018 zijn de provincies (beleids-)verantwoordelijk voor de beheersing en bestrijding van invasieve exoten en het herstel van ecosystemen. Zij handelen hierbij vanuit hun wettelijke taken ten aanzien van natuurbescherming. De provincies kunnen zelf invulling geven aan deze verantwoordelijkheid en initiëren hiertoe onderzoek, doen aanbestedingen en richten zich op communicatie met andere partijen. De provincies mogen hierin prioriteren en hun eigen beleid bepalen. In principe worden soorten met een eliminatieopgave zo snel mogelijk verwijderd uit de natuur, voor soorten met een beheersopgave hebben provincies de keuze uit een breed palet aan maatregelen variërend van (lokaal) bestrijden tot kennisdeling of het beschikbaar stellen van een subsidieregeling

De verantwoordelijkheid voor de aanpak van invasieve exoten betekent niet dat de provincie zelf alle maatregelen moet of kan uitvoeren. Bij wijdverspreide soorten met een beheersopgave hebben alle betrokken partijen een eigen of medeverantwoordelijkheid die samenvalt met hun publieke taak en/of eigendom. De provincie heeft hierin een faciliterende en waar mogelijk coördinerende rol vanuit het provinciale natuurbelang. Voorbeelden van wijdverspreide soorten zijn reuzenberenklauw, uitheemse rivierkreeften en Nijlgans.

Aanpak Aziatische hoornaar 2017-2023

De Aziatische hoornaar kwam in 2016 nog niet voor in Nederland waardoor er een eliminatieopgave voor deze soort gold. Sinds de eerste waarneming in Zeeland in 2017 is door de Nederlandse provincies ingezet op volledige uitroeiing van deze soort. De opsporing werd tot en met 2021 uitgevoerd door Kenniscentrum EIS. Bij een melding van de Aziatische hoornaar werd een zo klein mogelijk zoekgebied bepaald, waarbinnen op verschillende manieren werd gezocht naar de exacte locatie. Gevonden nesten werden vervolgens in opdracht van de provincie verwijderd.

Het gebruik van zenders is pas in 2022 succesvol omdat de zenders voor die tijd te zwaar bleken. Voor die tijd werd er gezocht vanaf de grond of met drones. Dit zoekwerk door een paar specialisten was tijdrovend en inefficiënt. Het opsporen van een nesten kostte ongeveer

6 mensdagen werk [Zeegers&Buesink 2024]. Zomernesten van de Aziatische hoornaar hangen vaak hoog in de boom waardoor ze lastig zijn te vinden.

Sinds 2021 worden er jaarlijks zoveel nesten in Nederland waargenomen dat het opsporen door slechts enkele deskundigen (en dus volledige uitroeiing) niet meer mogelijk is. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (nu het ministerie van Landbouw, Voedselkwaliteit, Visserij en Natuur) heeft destijds geconcludeerd dat volledige uitroeiing van de Aziatische hoornaar in Nederland niet langer haalbaar is en heeft de Europese Unie hiervan in kennis gesteld. Hierdoor is de status van de soort veranderd van 'vroeg stadium van invasie' (doel: snelle uitroeiing) naar 'gevestigd' (doel: beheersen). De provincies hebben sindsdien de taak om de Aziatische hoornaar te beheersen en waar mogelijk te bestrijden, maar volledige uitroeiing is niet langer realistisch. De provinciale besturen hebben afgesproken om zoveel als (redelijkerwijs) mogelijk de verdere verspreiding van Aziatische hoornaar in Nederland te voorkomen door het bestrijden van gevalideerde meldingen. De Provincie Noord-Brabant heeft aan deze ambitie invulling gegeven door vanaf 2022 in te zetten op zowel de opsporing als bestrijding van nesten van de Aziatische hoornaar. Zo is in 2022, samen met de provincie Limburg, een Pilot gestart om de zendermethode te testen en te vergelijken met bestaande opsporingsmethodes. Bij deze methode worden werksters van de Aziatische hoornaar gezenderd en gevolgd naar het nest. Deze opsporingsmethode bleek zeer effectief en bespaarde veel tijd en kosten in het opsporen van nesten. De Pilot liep in de provincie Noord-Brabant tot en met 2023.

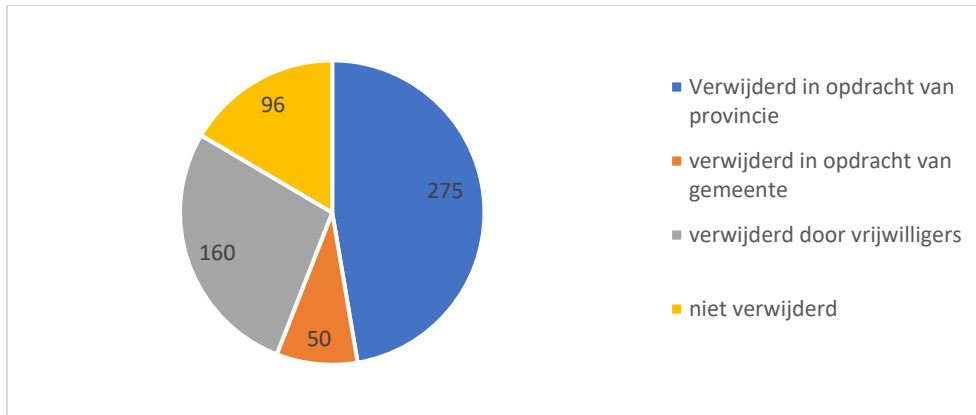
Huidige aanpak Aziatische hoornaar (2024)

Nadat de pilot in 2023 eindigde, heeft de Provincie Noord-Brabant in het najaar van 2023 een openbare Europese aanbesteding doorlopen voor de opsporing en bestrijding van de Aziatische hoornaar in de periode 2024 - 2027. Deze aanbesteding is gewonnen door NatuurlijkRob, waarmee de provincie een raamcontract heeft afgesloten voor een periode van 4 jaar. Deze gespecialiseerde bestrijder heeft veel ervaring op het gebied van het bestrijden van nesten van de Aziatische Hoornaar en gebruikt gifvrije bestrijdingsmethodes. Tot en met 12 november zijn in 2024 in opdracht van de provincie 275 nesten door NatuurlijkRob verwijderd. Dit aantal nesten ligt veel hoger dan aanvankelijk was ingeschat, waardoor de totale kosten voor de bestrijding in 2024 veel hoger uitvallen (bijna het dubbele) dan was geraamd. Om die rede is in de periode tussen 15 oktober en 15 november 2024¹ een tijdelijke prioritering aangebracht in de te bestrijden nesten.

Naast de Provinciale opdracht om nesten te bestrijden, zien we vanuit de samenleving een toenemende motivatie om de Aziatische hoornaar aan te pakken. Er zijn diverse actieve zoekgroepen en de problematiek wordt door steeds meer mensen herkend. Daarnaast worden zendersets kleiner, beter en goedkoper waardoor ze steeds toegankelijker worden voor imkerverenigingen en zoekgroepen. Sommige imkerverenigingen hebben deze sets in

¹ Na 15 november worden er geen nesten meer bestreden omdat na deze datum de meeste koninginnen zijn uitgevlogen en bestrijden geen zin meer heeft.

2024 aangeschaft en getest. Een andere nieuwe ontwikkeling ten opzichte van voorgaande jaren is dat er veel beginnende voorjaarsnesten door imkers zelf zijn weggehaald. Ook zijn er verschillende secundaire nesten verwijderd in opdracht van gemeenten. Figuur 2 geeft een overzicht.

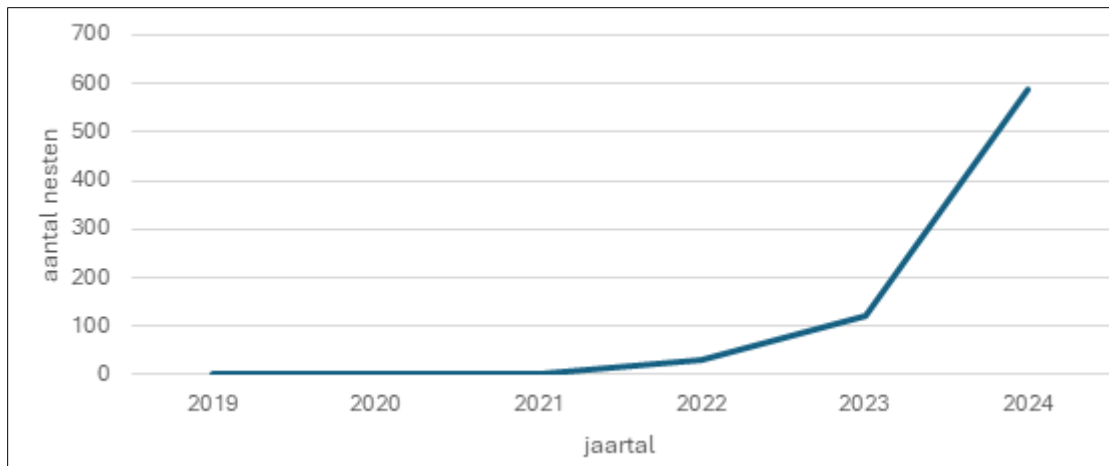

Figuur 2: Overzicht bestreden en niet bestreden nesten 2024 (t/m 12 november)

Populatieontwikkeling Noord-Brabant

Zoals in de paragraaf Problematiek reeds is aangegeven neemt het aantal waarnemingen en nesten van de Aziatisch hoornaar nog steeds toe ondanks inspanningen om zoveel mogelijk nesten te bestrijden. Figuur 3 geeft een overzicht van het aantal gemelde nesten in Noord-Brabant. Het gaat zowel om primaire voorjaarsnesten als secundaire zomernesten.

Deze toename is deels te verklaren door de toegenomen aandacht voor de Aziatische hoornaar en de ontwikkeling van nieuwe en betere opsporingsmethodes: hoornaars worden sneller gemeld en nesten sneller gevonden. Deze positieve ontwikkelingen bieden echter niet de garantie dat alle nesten tijdig worden gevonden en bestreden. In de afgelopen jaren zijn waarschijnlijk niet alle waarnemingen van Aziatische hoornaars doorgegeven en zijn er op die manier nesten gemist. In sommige gevallen is er wel gezocht, maar zat het nest simpelweg te goed verstopt en is het nest pas gevonden toen het blad van de boom viel. Daarnaast is er in Noord-Brabant sprake van instroom vanuit omliggende provincies en Vlaanderen. Beleidswijzigingen bij onze burens die leiden tot grotere aantallen nesten, zullen ook effect hebben op de aantallen in Noord-Brabant. Zo kent Vlaanderen veel hogere dichtheden en wordt de actieve bestrijding in Vlaanderen momenteel afgebouwd waarbij de bestrijding steeds meer op initiatief van melders en lokale overheden plaatsvindt. Ook in de Provincie Zeeland heeft GS besloten om de inzet voor de eliminatie van Aziatische hoornaar af te bouwen [Provincie Zeeland, 2024]. Hierdoor wordt in de komende jaren een hogere instroom van Aziatische hoornaars van buiten de provincie verwacht.

Figuur 3: Aantalsontwikkeling gemelde nesten van Aziatische hoornaar in Noord-Brabant (zowel kleinere primaire als grotere secundaire nesten). Voor 2024 gaat het om het aantal gemelde nesten tot en met 12 november 2024.
Bron: Rob Voesten

Referenties

Zeegers T., Buesink R., [2024] *Hoe verder met de Aziatische hoornaar: Beleidsadvies aan de provincie Noord-Holland gebaseerd op zes jaren praktijkervaring in ons land en een literatuurstudie.* https://www.eis-nederland.nl/DesktopModules/Bring2mind/DMX/API/Entries/Download?command=core_download&entryid=1106&language=nl-NL&PortalId=4&TabId=563

Slikboer L., Zeegers T., [2021] *De Aziatische hoornaar in Nederland Ervaringen 2017-2020* https://www.eis-nederland.nl/DesktopModules/Bring2mind/DMX/API/Entries/Download?command=core_download&entryid=1012&language=nl-NL&PortalId=4&TabId=563

Provincie Zeeland, [2024] *Aziatische Hoornaar* https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/IB24_329f8e9d.pdf